

SPIS TREŚCI

WSTĘP	11
Rozdział I. PRAWO WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE	15
1. Wprowadzenie	15
2. Prawo stanowione	18
3. Prawo precedensowe	21
4. Zacieranie różnic	26
5. Prawo zwyczajowe	27
6. Prawo wyznaniowe (muzułmańskie)	32
7. Prawo w państwach Czarnej Afryki	34
8. Prawo w państwach Dalekiego Wschodu	34
9. Prawo w demokratycznym i autokratycznym systemie politycznym	37
10. Prawo międzynarodowe publiczne	40
11. Prawo Wspólnot Europejskich	43
Wybrana literatura	49
Kilka przydatnych adresów internetowych	51
Rozdział II. PRAWO W GOSPODARCE	51
1. Funkcje prawa — wprowadzenie	52
2. Funkcje prawa w gospodarce nakazowej i rynkowej	58
3. Funkcje prawa w gospodarce mieszanej	62
4. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej o gospodarce	70
Wybrana literatura	76
Kilka przydatnych adresów internetowych	77
Rozdział III. ZNAJOMOŚĆ PRAWA	78
1. Wprowadzenie	78
2. Przepisy i normy prawne	79
3. Zasady i reguły wykładni przepisów prawnych	84
4. Abstrakcyjna i sytuacyjna informacja o prawie	86
5. Optymalna znajomość prawa	91

6. Typowe postawy wobec prawa	96
Wybrana literatura	97
Rozdział IV. AKTY PRAWODAWCZE	99
1. Wprowadzenie	99
2. Powszechnie i wewnątrznie obowiązujące akty prawodawcze	102
3. Konstytucja	104
4. Ustawy	107
5. Wyjątek: rozporządzenie z mocą ustawy	112
6. Ratyfikowane umowy międzynarodowe	113
7. Rozporządzenia	115
8. Akty prawa miejscowego	116
9. Prawo konsensualne	117
10. Akty prawa wewnętrznego	118
11. Inflacja prawa i innych regulacji	120
12. Kontrola konstytucyjności prawa przez Trybunał Konstytucyjny	122
Wybrana literatura	127
Kilka przydatnych adresów internetowych	128
Rozdział V. CO ZAWIERAJĄ AKTY PRAWODAWCZE?	129
1. Wprowadzenie	129
2. Rodzaje przepisów prawnych	131
3. Przepisy prawne a normy prawne	145
Wybrana literatura	151
Rozdział VI. WYKŁADNIA PRZEPISÓW PRAWNYCH	152
1. Wprowadzenie	152
2. Przykład	154
3. Podmioty dokonujące wykładni	156
4. Fazy wykładni	160
4.1. Możliwość pierwsza: sytuacja idealna — wykładnia dosłowna	160
4.2. Możliwość druga: wyjątek — odstępstwo od wykładni dosłownej	160
4.3. Możliwość trzecia — najczęściej spotykana	162
5. Językowe reguły interpretacyjne	163
6. Systemowe reguły interpretacyjne	166
7. Funkcjonalne reguły interpretacyjne	169
8. Wykładnia statyczna i dynamiczna	171
9. Interpretacja prawa międzynarodowego i wspólnotowego	173
10. Powrót do przykładu	174
Aneks — przykłady wykładni Sądu Najwyższego	179
Wybrana literatura	189
Rozdział VII. GDZIE SZUKAĆ INFORMACJI O PRZEPISACH PRAWNYCH I WYKŁADNI?	190
1. Informacja abstrakcyjna bezpośrednia udostępniana tradycyjnie	190
1.1. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej	191
1.2. Wojewódzkie dzienniki urzędowe	192
1.3. Dziennik Urzędowy RP „Monitor Polski”	193
1.4. Dzienniki urzędowe ministrów i innych urzędów centralnych	194

1.5. Dzienniki urzędowe i dokumenty rządowe państw obcych oraz Unii Europejskiej	195
1.6. Zbiory orzecznictwa	197
2. Informacja abstrakcyjna bezpośrednia udostępniana elektronicznie (CD i <i>on line</i>)	199
2.1. Internetowy system Informacji Prawnej Sejmu RP	199
2.2. Baza Komitetu Integracji Europejskiej	200
2.3. Bazy komercyjne	200
3. Komputerowe bazy danych na świecie	205
Wybrana literatura	208
Kilka przydatnych adresów internetowych	209
Rozdział VIII. WSPÓŁPRACA PRAWNIKA I EKONOMISTY	210
1. Profesje prawnicze w Polsce	210
2. Rola prawnika w przedsiębiorstwie	213
3. Kryteria wyboru i oceny prawnika	219
4. Adwokat i radca prawny: wolne zawody prawnicze	225
5. Adwokat	227
6. Radca prawny	232
7. Notariusz	235
8. Uwagi o dobrej współpracy	239
9. Świadczenie usług prawniczych w Unii Europejskiej	240
Wybrana literatura	243
Kilka przydatnych adresów internetowych	244
Rozdział IX. OBOWIĄZYWANIE PRAWA W CZASIE I W PRZESTRZENI	245
1. Kryteria obowiązywania prawa	245
2. Obowiązywanie aktów prawodawczych	248
3. Stosowanie prawa z uwzględnieniem reguł kolizyjnych	253
4. Obowiązywanie prawa na podstawie reguł wnioskowań prawniczych	254
5. Obowiązywanie prawa w przestrzeni	257
6. Obowiązywanie prawa wspólnotowego w czasie i w przestrzeni	262
7. Problemy obowiązywania prawa związane z Internetem — prawo w cyberprzestrzeni	263
8. Prawo na morzu otwartym	272
9. Prawo w przestrzeni kosmicznej	272
Wybrana literatura	273
Kilka przydatnych adresów internetowych	274
Rozdział X. PODMIOTY PRAWA	275
1. Wprowadzenie	275
2. Osoby fizyczne	276
2.1. Obywatele	278
2.2. Cudzoziemcy	280
2.3. Obywatelstwo europejskie	284
3. Osoby prawne	285
3.1. Typy osób prawnych	285
3.2. Spółdzielnie	291
3.3. Banki	292
3.4. Spółki	293
4. Przedsiębiorca jako podmiot prawa działalności gospodarczej	298
5. Osoby prawne o celach pozagospodarczych	300
5.1. Fundacje	300

5.2. Stowarzyszenia	300
5.3. Partie polityczne	301
5.4. Związki zawodowe	302
5.5. Związki pracodawców	302
5.6. Związki wyznaniowe	303
6. Osobowość prawna jednostek samorządu terytorialnego	303
7. Organy państwa — podmioty nie mające odrębnej osobowości prawnej	305
7.1. Sejm i Senat	306
7.2. Prezydent RP	306
7.3. Rada Ministrów	308
7.4. Prezes Rady Ministrów	308
7.5. Ministrowie	309
7.6. Urzędy centralne i agencje rządowe	309
7.7. Terenowe organy administracji rządowej	310
7.8. Sądy i trybunały	310
7.9. Organy kontroli państwowej i ochrony prawa	310
8. Podmioty prawa międzynarodowego publicznego	312
Wybrana literatura	313
Kilka przydatnych adresów internetowych	313
Rozdział XI. FAKTY I STOSUNKI PRAWNE	314
1. Fakty indyferentne prawnie i fakty prawne	314
2. Zdarzenia i zachowania	316
3. Typy stosunków prawnych	319
4. Przedmiot stosunku prawnego	322
5. Treść stosunku prawnego	323
Wybrana literatura	327
Rozdział XII. STRUKTURA PRAWA	328
1. Prawo prywatne i prawo publiczne	328
2. Prawo materialne, prawo ustrojowe i prawo postępowania	335
3. Gałęzie prawa	336
4. Przebudowa systemu prawa w Polsce po 1989 roku	338
Wybrana literatura	342
Rozdział XIII. ZASADY GAŁĘZI PRAWA	343
1. Wprowadzenie	343
2. Zasady prawa międzynarodowego publicznego	344
2.1. Zasada suwerennej równości państw	346
2.2. Zasada nieinterwencji	348
2.3. Zasada równości państw	348
2.4. Zasada <i>pacta sunt servanda</i>	349
2.5. Zasada pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych	349
2.6. Zasada wyrzeczenia się siły	350
2.7. Zasada bezpieczeństwa zbiorowego	352
2.8. Międzynarodowa ochrona praw człowieka	353
2.9. Międzynarodowe publiczne prawo gospodarcze	354
2.10. Prawo pierwotne Unii Europejskiej	355
3. Zasady prawa konstytucyjnego	356
3.1. Zasada poszanowania i ochrony godności człowieka	356

3.2. Zasada dobra wspólnego	357
3.3. Zasada pomocniczości (subsydiarności)	358
3.4. Zasada niepodległości i suwerenności państwa	358
3.5. Zasada suwerenności Narodu	359
3.6. Zasada demokratycznego państwa prawnego	360
3.7. Zasada podziału i równowagi władzy	362
3.8. Zasada dialogu społecznego	363
3.9. Zasada wolności	364
3.10. Zasada równości	364
3.11. Zasada społecznej gospodarki rynkowej	365
3.12. Zasada pluralizmu politycznego	365
3.13. Zasada decentralizacji władzy publicznej	366
4. Zasady prawa administracyjnego	366
4.1. Zasada legalizmu	369
4.2. Zasada prawdy obiektywnej	370
4.3. Zasada uwzględniania interesu społecznego i indywidualnego	371
4.4. Zasada zaufania obywatela do państwa	371
4.5. Zasada prawa jednostki do informacji	372
4.6. Zasada czynnego udziału stron w postępowaniu	374
4.7. Zasada szybkości postępowania	374
4.8. Zasada ugody administracyjnej	374
4.9. Zasada dwuinstancyjności postępowania	374
4.10. Zasada trwałości decyzji	375
4.11. Zasada sądowej kontroli decyzji	375
5. Zasady prawa karnego materialnego	380
5.1. <i>Nullum crimen sine lege</i>	381
5.2. Zasada odpowiedzialności za czyn	382
5.3. Zasada winy	384
5.4. Zasada humanitaryzmu kary	386
6. Zasady prawa cywilnego materialnego	390
6.1. Zasada równości	393
6.2. Zasada wykonywania praw podmiotowych z uwzględnieniem ich społeczno- -gospodarczego przeznaczenia oraz zasad współżycia społecznego	393
6.3. Zasada ochrony dobrej wiary	395
6.4. Zasada ochrony praw nabytych	395
6.5. Zasada ochrony dóbr osobistych	395
6.6. Zasada ochrony własności	395
6.7. Zasada swobody umów	397
6.8. Zasada wykonania zobowiązań	399
6.9. Zasada pierwszeństwa dziedziczenia testamentowego przed ustawowym	400
7. Zasady prawa pracy	400
7.1. Zasada ochrony pracy	401
7.2. Zasada wolności pracy	402
7.3. Zasada swobody nawiązania stosunku pracy	402
7.4. Zasada poszanowania godności i dóbr osobistych pracownika	402
7.5. Zasada równego traktowania pracowników	403
7.6. Zasada godziwego wynagrodzenia za pracę	403
7.7. Zasada uprzywilejowania pracownika i automatyzmu prawnego	403

7.8. Zasada wolności zrzeszania się pracowników i pracodawców	403
7.9. Zasada udziału pracowników w zarządzaniu zakładem pracy	404
7.10. Zasady postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy	404
7.11. Zasady ubezpieczeń społecznych	404
8. Zasady postępowania sądowego — wprowadzenie	405
8.1. Zasady postępowania karnego	408
8.2. Zasady postępowania cywilnego	411
8.3. Postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych	413
9. Zasady prawa gospodarczego publicznego i prywatnego	413
9.1. Prawo publiczne a prawo prywatne	413
9.2. Zasady prawa gospodarczego publicznego	417
9.3. Zasady prawa gospodarczego prywatnego	417
10. Prawo finansowe	418
11. Prawo rolne	421
12. Prawo ochrony środowiska	423
13. Prawo rodzinne i opiekuńcze	424
14. Prawo międzynarodowe prywatne	424
15. Prawo morskie	425
Wybrana literatura	427
Rozdział XIV. ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNA	430
1. Wprowadzenie	430
2. Podstawowe typy odpowiedzialności w prawie	433
3. Odpowiedzialność konstytucyjna	434
4. Odpowiedzialność administracyjna	436
5. Odpowiedzialność w prawie finansowym	442
6. Odpowiedzialność karna	445
6.1. Policja	446
6.2. Prokuratura	451
6.3. Sądy powszechne	454
6.4. Sąd Najwyższy	457
6.5. Zakłady karne	458
7. Odpowiedzialność pracownicza	459
8. Odpowiedzialność cywilna	461
9. Odpowiedzialność prawnomiędzynarodowa	467
Wybrana literatura	468
WYKAZ RYCIN	469
SKOROWIDZ RZECZOWY	471